

НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Актуальність теми дослідження впливає безпосередньо з нагальних практичних завдань розбудови економічного й духовного фундаменту молоді української державності, що потребує дослідження усіх важливих чинників становлення та ефективного розвитку державотворчого процесу незалежної України. Серед таких чинників, вочевидь, чільне місце займає національна самосвідомість як засіб консолідації і інтеграції зусиль нації. **Мета дослідження** полягає в тому, щоб виявити сутнісні характеристики національної самосвідомості як чинника державотворення та визначити основні напрями оптимізації її розвитку в контексті державного будівництва в Україні.

Об'єктом дослідження є сукупність моделей національної самосвідомості як відображення буття нації у системі її цілісної саморегуляції і самореалізації.

Предметом дослідження є детермінанти оптимізації розвитку національної самосвідомості як чинника державотворення. **Завдання:** проаналізувати особливості розвитку самосвідомості української нації та її вплив на державотворчий потенціал нації; визначити основні напрями оптимізації розвитку національної самосвідомості як чинника державотворення в Україні. Наше дослідження варто почати з розгляду самосвідомості як родового поняття по відношенню до національної самосвідомості. Акцентуємо увагу на тому, що самосвідомість забезпечує спроможність відділяти своє внутрішнє єство від усього, що зовні, аналізувати його і зіставляти з усім іншим (зовнішнім). Національна самосвідомість розглядається як така, що розкриває внутрішні механізми самоорганізації життєдіяльності нації, зокрема процесу державотворення. В першу чергу визначимо поняття “нація - це історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, які складають її ознаки [3]. Значна увага має приділятися національній самосвідомості, яка є надзвичайно важливою частиною національної свідомості, що визначає спрямованість діяльності нації по задоволенню власних потреб через оригінальну цілісну систему національних цінностей і ідеалів. Важливо також визначити, що “державотворення” є процесом створення та удосконалення певних організаційних структур та ідеологічних засад взаємодії між громадянами держави у всіх сферах суспільного життя (політичній, економічній і т. д.) з реалізації особистих і спільних інтересів. Державотворення означає не лише створення відповідних державних інститутів, це більш глибинний процес реструктуризації, організації всього суспільного життя. Державність повинна “вкорінитися” у свідомості громадян завдяки створенню і розвитку відповідних ціннісних орієнтирів, ідеалів, настанов тощо, а цей процес безпосередньо пов'язаний з формуванням і розвитком національної самосвідомості. Національна самосвідомість – це усвідомлення та ствердження представниками національної спільноти унікальності об'єктивних та суб'єктивних особливостей життєдіяльності нації як аксеологічної основи її єдності та реалізації спільних потреб й інтересів. Далі ми розберемо особливості розвитку національної самосвідомості як чинника державотворення. Національна самосвідомість великою мірою є результатом взаємодії сукупності культурно-історичних домінантів розвитку даної нації. Національна самосвідомість не статична, а динамічна і має певні стадії свого розвитку. Кожна стадія має свої особливі риси і по-різному впливає на процеси державотворення: стадія “самовідчуття”. На цьому етапі розвитку ми ще не можемо говорити про національну самосвідомість як таку. В цей період протонаціональна спільнота акумулює в собі свідомі і підсвідомі чинники інтеграції, які згодом матимуть свій розвиток в просторово-часовому саморозгортанні нації; стадія “виокремлення”. На цій стадії відбувається усвідомлення особливостей своєї спільноти, виокремлення “МИ” від “ВОНИ”. Формуються уявлення і оціночні стереотипи про національний характер, психологічний склад, темперамент типового представника як власної так і “чужої” спільноти; тому на цій стадії національна самосвідомість як чинник державотворення перш за все концентрується на визначенні та захисті власного стилю

діяльності по реалізації національних потреб та інтересів; стадія “самореалізації”. Ця стадія включає в себе не тільки оцінку власної нації, але й усвідомлення спільних соціально-історичних завдань, уявлення про призначення нації, а також про панівні ціннісні орієнтації; окреслює співвідношення традицій і інновацій відповідно до умов життєдіяльності нації [1, с.5]. Розвиток національної самосвідомості української нації описується за допомогою виокремлених стадій. З них стадія “самовідчуття” (доба Київської Русі – початок XVI століття) з домінуванням імпульсивних і ситуативних, патріотичних почуттів, направлених на захист прадавньої руської землі, руської віри, права тощо, не знайшло ідеологічного закріплення через його неможливість у феодально організованому суспільстві. Друга стадія – “виокремлення” (XVI - середина XVIII ст.) характеризується тим, що нація, яка в цей період знаходиться у початковому процесі формування, завдяки поширенню національної самосвідомості, поки в доволі обмеженому колі представників спільноти, стимулює прагнення суверенітету нації, боротьбу за нього, як запоруку єдності “МИ”. Третя стадія – “самовизначення” (від початку XVIII століття до початку XX століття). На цьому етапі українська еліта намагається, за допомогою рефлексії, визначити спектр національних інтересів, розвиваючи національну самосвідомість на теоретичному рівні, але ці зусилля блокуються зовнішнім впливом, обмежуючи національне самоусвідомлення, для більшості членів української етнонаціональної спільноти, буденним рівнем, витісняючи національне з ключових сфер життєдіяльності: економіки, політики, права. Четверта стадія – “самореалізація” (від початку XX століття) характеризується тим, що національна самосвідомість акумулює в собі і розвиває ідеологічні настанови, здатні згуртувати націю, з формулюванням довгострокових, “стратегічних” цілей національної спільноти, її історичних завдань і – у відповідності до них – конкретних поточних завдань [2, с.5]. **Висновок:** Отже, дослідження національної самосвідомості як чинника державотворення та визначення детермінант оптимізації її функціонування є надзвичайно важливими у теоретичному і практичному сенсі.

Література

1. Мофа С.О. *Національна самосвідомість: у пошуках визначення // Нова парадигма. – Запоріжжя, 2001. - № 19. – С. 62-70.*
2. Мофа С.О. *Основні детермінанти оптимізації національної самосвідомості як чинника ефективного державотворення і політичних реформ в Україні // Нова парадигма. – Запоріжжя, 2003. - № 32. – С. 66-77.*
3. Інтернет ресурс: *Режим доступу:*
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
4. Чигур Р.Ю. *Екологічна культура українського суспільства. Роль держави та громадянського суспільства у її формуванні. /Р.Ю.Чигур//Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія/Т.В.Гончарук, Н.В.Гнасевиц, М.І.Гурик, О.М.Рудакевич, Р.Ю.Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О.М.Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. –С.158-190.*
5. Шумка М., Гончарук Т. *Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал/ Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – 215-222.*
6. Гончарук-Чолач Т. *Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення / Тетяна Гончарук-Чолач // Психологія і суспільство. – 2010. - №4. – С.72-81.*
7. Гурик М.І., Гончарук Т.В., Шумка М.Л. *Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126с.*
8. Гончарук Т. *Філософія сучасного українця у форматі інноваційного суспільства/Т.В.Гончарук//Наукові записки. Сер. Філософія. Острог: Національний університет «Острозька академія», 2011. – Вип.9.*